

Verslag van werkgroep 4

Thema: Naar een (nieuw) jeugdsanctierecht?

Preadvies : J. PEETERS, Jeugdrechter te Mechelen

E. VERHELLEN, Docent aan de R.U.Gent

Voorz. : St. DE MEYER, Jeugdrechter te Dendermonde

Secr. : K. KLOECK, Eerstaanwendend Inspecteur Dienst Jeugdbescherming bij het Ministerie van Justitie

Het preadvies — opgemaakt door Prof. VERHELLEN en jeugdrechter PEETERS — wordt toegelicht door prof. VERHELLEN als uitgangspunt voor de discussie in de werkgroep. De aandacht gaat daarbij in hoofdzaak naar de slingerbeweging die, als een constante paradox, de benadering van kinderen en jongeren door de eeuwen heen kenmerkt: de benadering van kinderen als een aparte categorie, als te socialiseren wezens die nog geen verantwoordelijkheid dragen voor hun daden, versus de opvatting dat jonge normovertreders als strafwaardig en dus als verantwoordelijk dienen beschouwd.

Historisch en ook vandaag kenmerkt een mengeling van opvattingen en diverse referentiekaders zowel de wetgeving als de praktijk en het beleid. Zo zijn er de dag van vandaag, zowel in de praktijkontwikkelingen als in de beleidsontwerpen, tendenzen tot recriminalisering en repenalisering aanwezig. In dit verband wordt verwezen naar het Voorontwerp van Justitieminister GOL, dat in grote mate door Koninklijk Commissaris LEGROS in zijn Voorontwerp van Strafwetboek wordt overgenomen. Het valt te betreuren dat de discussie vandaag zich op deze, intussen achterhaalde, tekst moet baseren: een nieuw Voorontwerp van Wet van de justitieminister zou nagenoeg klaar zijn maar kon niet ter beschikking worden gesteld. Betreurd wordt eveneens dat dergelijke wetgeving in een enge kring van beleidsmensen wordt gemaakt, daar waar een betrokkenheid van de hele sector van bijzondere jeugdzorg zeker wenselijk ware geweest.

1. Een eerste belangrijk discussiepunt vormt dan ook de notie van 'sanctie' en het probleem van de keuze tussen behandelen/beschermen of straffen.

— De diversiteit in gedragingen van jongeren vergt een grote keuze van sociale reactiemogelijkheden. Daarbij moet prioriteit gegeven worden aan de uitbouw en subsidiëring van preventie en sociale hulpverlening, zodat enkel ernstige gevallen in het gerechtelijk circuit terecht komen.

— Jonge delinquenten — ook beneden de 16 jaar — moeten voor hun verantwoordelijkheid geplaatst worden, maar verantwoordelijkheid betekent niet noodzakelijk strafrechtelijke verantwoordelijkheid en nood aan bestraffing. In het Voorontwerp GOL schuilt ongetwijfeld het gevaar van zuiver repressieve reactiewijzen, die ondoelmatig zijn (cf. de strafrechtelijke praktijken t.a.v. volwassenen). Bovendien brengt penalisering in een aantal gevallen het risico mee van ongewenste non-interventie en van vertraging in de rechtsbedeling ingevolge overbelasting van het gerechtelijk apparaat.

Verder zijn bepaalde voorstellen van de justitieminister — m.n. de mogelijkheid voor de correctionele rechtbank een zaak uit handen te geven naar de jeugdrechtbank — onrealistisch, omdat zij geen rekening houden met het werkelijk functioneren van het gerechtelijk apparaat en met de rationaliteiten die deze werking bepalen.

Tenslotte wordt gesteld dat de repenalisering — zoals die in het Voorontwerp GOL besloten ligt en verantwoord wordt vanuit een niet-bewezen en niet te veralgemenen toename van de jeugddelinquentie — niet zozeer als doel heeft de jongere voor zijn verantwoordelijkheden te plaatsen, dan wel een instrument vormt van controle en een antwoord op een maatschappelijke toestand, waarin voor jongeren geen toekomstmogelijkheden zijn weggelegd.

— Erkent men de verantwoordelijkheid van delinquenten jongeren en wenst men het sanctieprincipe (terug) in te voeren, dan dient in elk geval geopteerd voor specifieke jongerensancties: deze moeten aangepast en soepel kunnen gehanteerd worden, beperkt zijn in de tijd en alle garanties bieden op het vlak van de rechtszekerheid en rechtsbijstand. Enkele deelnemers voegen er aan toe dat de opvoedingsdoelstelling de hoofdbekommernis moet zijn en blijven, en zijn van mening dat vrijheidsberoving in een strikt gesloten inrichting geen educa-

tieve sanctie kan zijn; voor anderen bevat de notie 'educatieve sanctie' een innerlijke tegenspraak, al was het omdat een sanctie noodzakelijk bepaald is in de tijd, wat logischerwijze niet geldt voor een heropvoedende maatregel. Nog anderen willen beide gedachten verzoenen en naargelang het geval nu eens het aspect sanctie laten overwegen — mits bepaling van de duur — dan weer het aspect heropvoeding, mits de nodige rechtswaarborgen.

2. Tijdens de discussie in de werkgroep treedt de nood aan duidelijkheid in de doelstellingen en de middelen dus sterk op de voorgrond: wat willen we: helpen, beschermen, straffen, of beide? Is een educatieve sanctie al dan niet een contradictie in de termen? Met welke middelen — straffen en/of maatregelen — willen we deze doelstellingen bereiken? Hoe gaan we effecten van ons optreden evalueren?

Er is nood aan duidelijkheid in de teksten en ook in de rollen: de rol van de jeugdrechter bijvoorbeeld is er een van rechter en geen van hulpverlener.

Er is nood aan duidelijkheid vooral ook naar de jongere toe, die het recht heeft te weten waar hij aan toe is.

De zeer diverse opvattingen en praktijken m.b.t. alternatieve sanctionering — of gaat het om alternatieve maatregelen? — bewijzen eens te meer de huidige verwarde situatie.

In de discussie daaromtrent wordt gewezen op de chaotische wildgroei in deze praktijken, waarbij vaak verschillende referentiekaders worden vermengd en onvoldoende rechtswaarborgen worden voorzien, waarbij de risico's van een aanzuigende werking op het niveau van het parket en van het gebruik van een alternatieve sanctie als een bijkomende i.p.v. autonome maatregel (?) door de jeugdrechter realiteiten zijn. Regelgeving op dat vlak dringt zich duidelijk op.

3. Een volgend punt dat in de discussie wordt benadrukt, is de noodzaak de notie van strafrechtelijke verantwoordelijkheid te koppelen aan deze van burgerlijke bekwaamheid en handlingsbekwaamheid, noodzaak waaraan door het Voorontwerp van Minister GOL vooralsnog niet wordt tegemoetgekomen.

4. Tenslotte komt de verbetering van de rechtspositie van de minderjarige uitvoerig aan bod.
— Noodzaak in de wettelijke verplichting te voorzien tot aanstelling van een advocaat binnen een vastgestelde termijn, bij voorkeur *vanaf de vordering*, en binnen de drie dagen in geval van een vrijheidsberovende maatregel;

— noodzaak tot wettelijke beperking van de duur van de voorlopige maatregelen (3 tot max. 6 maanden) en van sanctionering ingeval van overschrijding van deze termijn;
— noodzaak aan wettelijk bepaalde herzieningstermijnen voor alle maatregelen;
— nood aan rechtswaarborgen voor de minderjarigen ook in het kader van de procedures tegenover de ouders.

De discussie over de noodzaak de maatschappelijke positie en perspectieven van de jongeren te versterken en te verbeteren — wat de dag van vandaag een ernstig knelpunt vormt en toelaat heel wat vragen te stellen bij initiatieven om hen wel strafrechtelijk verantwoordelijk te maken —, deze discussie is spijtig genoeg ingevolge de tijdsduur niet echt aan bod kunnen komen.

Tenslotte wordt door een bezorgd jeugdmagistraat de vraag gesteld wat er met de jeugdrechtbanken in het kader van een nieuwe wet zal gebeuren. Als de preventie en de sociale bescherming door de gemeenschappen worden verzekerd, en als de ernstige jeugddelinquentie wordt gepenaliseerd via verzending naar de correctionele rechtbank, is het dan misschien de bedoeling de jeugdrechtbanken af te schaffen?

K. Kloeck